

Koncil hoće da dodijeli biskupu ovu dvostruku komisiju samo zato, da mu olakša nositi odgovornost, koju imade za uzgoj klera svoje dijeceze. Te komisije imadu samo savjetujuću kompetenciju, a biskup ne mora da uvaži njihove predloge, dapače u određivanju poreza za sjemenište, ne treba ni da se svjetuje S.C. C. kod Benedikta XIV. o. c. p. 139.).

Na istome mjestu donosi Benedikt XIV. još neke odluke kongregacije, koje nadopunjuju i tumače smisao koncilskoga dekreta onamo: da su članovi spomenutih komisija doživotni i ne mogu se bez zakonskoga razloga maknuti; njihov savjet mora pitati biskup: u postavljanju općih sjemenišnih pravila, u izboru učitelja; u biranju knjiga, koje se imadu proučavati, u izboru dječaka, koji će se primiti; u izboru ispovjednika; u kažnjavanju nepokornih pitomaca; u otpuštanju; u vizitiranju i sličnim slučajevima; njihov savjet mora tražiti biskup u podizanju, u uzdržavanju sjemeništa, u stvarima vremenitim i u disciplini i u vladanju, dapače i u otpuštanju službenika i sluga. Novi kodeks ostavlja također dvostruku komisiju s istom zadaćom ali nekim promjenama, kako ćemo kasnije vidjeti.

Bečki kolegij zagrebačke nadbiskupije.

Dr Lj. Ivančan.

(Nastavak.)

Kaptol je uložio posredovanjem svoga prepozita Benedikta Vinkovića, koji se najviše trudio oko uredenja hrvatskoga kolegija zagrebačke biskupije za uzgoj klera u Beču, glavnice, što su imale kamatnim prihodom pokrivati troškove uzdržavanja. Uložio ih je u Beču, i to naročito kod bečkoga senata, kod bečkoga kaptola, za popravak zgrada požarom uništenih uz kraljevo jamstvo, kod Isusovaca, i neklih privatnih stranaka, od kojih se spominju bečki građanin Ivan Troitzen, Baltazar Mack, Šimun Ratak, grofovi Gjuro i Krištof Erdödy, obitelj Palffy i t. d. No svi ti dužnici nisu bili točni plaćnici kamata, tako da je često kaptol iz Zagreba morao slati potreban novac za uzdržavanje zavoda. Spominju se Maszan i Barberich predijaliste, koji su morali nositi novac za potrebe zavoda u Beč, kada su dužnici zavodskih glavnica ostajali dužni, da plate redovite kamate. Često je putem trgovačkih doznaka slan novac u Beč. Glavnice su obično bile uložene sa 6% kamata. Primjera radi navodim, da su grofovi Erdödy g. 1721. dugovali na zaostalim kamatima 4200 for., a taj bi dug još veći bio, da im nije kaptol odbio trošak za preuzeto od njih vino. Isusovci nisu od g. 1659. do 1698.

uopće nikakovih kamata htjeli plaćati na posudene glavnice, premda su to bili glasom obveznice dužni svake godine na posudenu glavnice 225 for. Kukuljević u Analima bilježi njihov dug sa 8.775 for. Prema tomu možemo si predstaviti, da je zavodu veoma loše išlo, pak se ne smijemo čuditi, kada čitamo u Analima, da je kaptol pisao kuratorima, da po osobi ne smiju zaračunavati veći izdatak, nego dnevno po 5 do 6 novčića, tako da se za jednoga alumna nije potrošilo više od 75 for. na godinu. Samo u vrijeme kolere i opsade Beča povećao je kaptol dotaciju za jedan novčić po osobi na dan. U kaptolskom arhivu u svescima »Viennensia«, imade nekoliko računa, koji dokazuju skromni izdatak uzdržavanja alumna u Beču. Kolegij je trošio svake godine 150 vjedara (cubuli) vina, koje se obično iz Hrvatske, naročito iz Varaždinskih Toplica ili Vrbovca, dovažalo preko Günsa u Beč, a tek iznimno u Beču kupovalo. Uvoz vina u Beč bio je prost od uvoznine, samo je u kasnije doba dozvoljen besplatan uvoz tek za 90 vjedara.

Osim alumna, koji su besplatno u zavodu stanovali i cijelu opskrbu primali, boravili su katkada učenici, koji nisu bili obvezani stupiti u svećenički stališ. Ti su se zvali konviktorci, pak su obično plaćali 100 forinti godišnje za stan i opskrbu, ali su se u svemu morali podvrgavati zavodskoj disciplini. To su obično bili sinovi plemićkih obitelji.

Rektorima kao i prijašnjim kuratorima, bilo je zabranjeno primati goste na stan i hranu u zavod. Kaptol si je pridržao pravo dozvoljavati nekim odličnicima, kojima je bio uslijed raznih prilika obvezan usluge iskazivati, da dulje ili kraće vrijeme stanuju u zavodu. To su bili gosti, koji su se pred upraviteljima zavoda morali legitimirati specijalnom kaptolskom dozvolom, u kojoj je bilo i naznačeno koliko vremena smije gost boraviti u zavodu. Ti su gosti kaptolski izaslanici na dvor, eventualni poslanici na sabore, neki velikaši i ini javni službenici, koje je kaptol trebao. Katkada, ali veoma rijetko, dozvoljavao je kaptol, da su i konji slobodno boravili u zavodskim štalama; ali u potonje doba nije to dozvoljavao radi neugodnoga zadaha i smrada, kojeg je boravak konja tamo prouzročavao. No svaki put je predstojniku zavoda priopćeno, da ima na to paziti, da se nakon odlaska konja štale očiste, a družina tako vlada, da ne smeta pitomce u naukama i vršenju pobožnosti. Pitomcima je bilo zabranjeno općiti s gostima. Među gostima se spominje marčanski biskup Pavao Zorčić, Pavao Ritter-Vitezović, grofovi Erdödy i t. d. Navala molitelja za slobodno stanovanje u zavodu bila je napokon tako velika, da je kaptol često morao molitelje i odbijati, navodeći, da kolegij već više sliči gostinju, nego zavodu za uzgoj klera, za koju je svrhu kaptol kolegij osnovao. Zagr. pater rektor Isusovaca je imao dozvolu, da za slučaj, kada on u Beč dođe na sastanke družbe, mogu njegovi konji u zavodskim štalama boraviti, ako on i ne bi hotio u kolegiju stanovati.

U vrijeme velikih praznika, nisu pitomci smjeli svojim kućama na praznike dolaziti, samo je nekim pitomcima iznimno bilo to dozvoljavano.

Pitomci, koji su mnogo болоvali, obično su poslani u Zagreb, da se prištede izdaci za ljeknike i ljekarije.

Za sprovodne troškove nekoga pitomca Martina Škrlica i još neke druge, plaćeno je 25 for. 17-nč.

Često se spominje, da je zavod imao nekog službenika, koji se ephebus ili *credentiarius* zove. Čini se, da je to bio neki dječarac, koji je poput sadanjih đaka, u sjemeništu, dvorio pitomce kod stola; taj je polazio u školu, te je s vremenom mogao postati pitomac. — Vratara zavod barem iz početka nije imao, te je kaptol nekom prilikom pisao kuratoru, da si pitomci sami međusobno vrata otvaraju. Rektor se naređuje, da prosjake ne otpravlja bez milostinje, a katkada se dopušta, da neki siromašni daci dobivaju ostanke jela od alumna. Alumni su također dobivali odijelo na račun zavoda, katkada je pače kaptol dozvoljavao, da i kurator dobiva odijelo ili obuću na račun zavoda. G. 1694. dozvolio je kaptol, da se za svakoga alumna troši dnevno po 8 novč. (et pro condimentis), pod čime se valjda računaju ostali izdaci, premda *condimentum* znači »začin« 7 for. na godinu do daljne odredbe. Možda su u to doba nastala skuplja vremena za živežne namirnice.

Bečki kolegij imao je i knjižnicu, te se popis knjiga razdijeljen na razne struke, nalazi među spisima »*Viennensia*« u kapt. arhivu.

G. 1698. zamolio je rektor Vukmerović kralja, da dopita hrv. kolegiju u Beču stanoviti deputat gorivog drva, kao što to dobiva pazmanski kolegij, ali nije poznat uspjeh te molbe.

U XVII. stoljeću osobito u doba, kada su još kuratori kolegijem upravljali, događale su se često razmirice između kuratora i alumna, bivalo je dapače i onda kada su već i kanonici kao rektori kolegijem upravljali. Kada su bile razmirice između upravitelja kolegija i alumna, dolazio bi katkada kanonik u Beč na istragu. Pronađenim krivcima je diktirana kazna, kojoj su se osuđeni morali pokoriti, u protivnom slučaju im je rečeno, da će biti iz zavoda opozvani, te se morati vratiti u Zagreb. Najstroža je kazna bila, da je krivac bio opozvan iz Beča. Davale su se tako zvane »*caentiae de cibis in solo pane et aqua*«, kojom prilikom su se krivci morali katkada bičevati, citirajući psalam »*Miserere*«; ako je kurator krivim pronaden morao je ostepiti od kuratorstva. Kada je rektor bečkoga kolegija Mato Varalaj dobio od kaptola dozvolu, da dođe u Zagreb položiti kanoničku prisegu, te da bude inštaliran, tada je uplivom prepozita Želišćevića povjerena uprava zavoda alumnu Ivanu Škvariću kao kuratoru. Škvarić je za vrijeme svoga kuratorstva od pet mjeseci položio račun, ali mu je kaptol 25. oktobra u 15. točaka prigovorio računima, te je napokon sramotno morao ostepiti sa kuratorstva, jer se ogriješio o zavodsku disciplinu, znatnim dugovima opteretio za-

vod. Došavši u Zagreb zatvoren je u biskupske zatvore, iz kojih je istom onda izašao, kada je zajamčio, da će nadoknaditi dugove, kojima je zavod opteretio.

U bečkom kolegiju učile su se sve discipline, pak su se učenici zavoda dijelili na filozofe i teologe. Pod filozofijom se u ono doba razumijevala današnja gimnazija, ili humanističke nauke. Odjeljenja ili razredi su bili, kako se to vidi po tako zvanim katalogima, koji se još danas čuvaju u kaptolskom arhivu primjerice od g. 1769. do 1770.): 1. gramatica, 2. sintaxa, 3. poetica, 4. retorica, 5. fizika, i napokon 6. teologija. Prema tome katalogu, bilo je gornje godine u bečkom kolegiju hrvatskoga sjemeništa: 4 gramatika, 9 syntaxista, 9 poeta, 9 retora, 2 fizika i 9 teologa. Dakle ukupno 42 pitomca. — Ovakovih kataloga je više sačuvano u kapt. arhivu, a posljednji nosi datum od g. 1779. Žalibože ne ima nigdje nikakvih podataka o tome, kada je kolegij ukinut i kamo je dospjela imovina zavoda. — Možda će se s vremenom i to pronaći. Znađe se da su neki sposobniji alumni iz bečkoga kolegija slani po kaptolu na učilište u Rim u zavod sv. Apolinara (germanico-hungaricum), te u Bolonju, u zavod kojega je zagr. prepozit Pavao Zondy g. 1553. utemeljio za Hrvate i Madare. Ti su kandidati polazili u te zavode obično iz svršenih nauka, t. zv. fizike u Beču, ali je redovito pater rektor bečke akademije ispitivao, da li su sposobni i vrijedni da budu slani na studij crkvenoga prava i teologije na viša učilišta u Italiju. Vizitatori kanonskih vizita su u svojim protokolima redovito upisivali, koji je od kuratnoga klera učio u Beču, Bolonji i Rimu. Za one svećenike, koji su samo u Zagrebu u sjemeništu učili, pišu vizitatori, da su »Casistae«, dočim za one, koji su u inozemstvu učili, redovito piše primjerice: »Physicus Viennensis, Theologus Bolognensis vel Romanus«, pak se po tome vidi, kako su bili uvažavani oni svećenici, koji su u inozemstvu učili. Ja sam u svojim podacima o zagr. kanonicima, svagde, gdje je to moguće bilo, označio, ggdje je koji učio, pak će se na koncu ove rasprave izbrojiti imenito svi oni kanonici, koji su u Beču učili, te će se po tome vidjeti, kako se u staro doba pazilo na to, da se što naobraženije svećenstvo rekrutira za kaptol.

